

תוכן עניינים

מבוא	3
פרק 1: איסור עבודה בזמן המנוחה השבועי לפי חוק שעות עבודה ומנוחה	5
פרק 2: איסור עבודה ביום המנוחה השבועי – האם מוצדק? (חופש העיסוק, הזכות לקניין)	7
פרק 3: המגמות בפסיקה הישראלית	9
סיכום ומסקנות אישיות – מבט נורמטיבי	12
ביבליוגרפיה	14

מבוא

"שִׁמּוֹר אֶת-יוֹם הַשַּׁבָּת לְקִדְשׁוֹ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ. שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעֵשִׂיתָ כָּל-מְלֹאכֶתֶךָ. וְיוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבַּת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה כָּל-מְלֹאכֶה אֹתָהּ וּבִנְךָ-וּבִתְךָ וְעַבְדְּךָ-וְאִמְתְּךָ וְשׂוֹרְךָ וְחֹמְרְךָ וְכָל-בְּהֵמַתְךָ וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ לְמַעַן יָנוּחַ עַבְדְּךָ וְאִמְתְּךָ כָּמוֹךָ. וְזָכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וַיֹּצִאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִשָּׁם בְּיַד חֲזָקָה וּבְזֵרַע נְטוּיָה עַל-כֵּן צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לַעֲשׂוֹת אֶת-יוֹם הַשַּׁבָּת".¹

ידוע לכל כי יום השבת הינו יום המנוחה השבועי בדת היהודית, וכי במדינת ישראל למעשה כמעט כל מקומות העבודה סגורים ביום מנוחה זה. משמע, אפילו עובד מעוניין לעבוד בשבת – אין ביכולתו לעשות כן, שכן מקום העבודה בדרך כלל סגור ביום זה (למעט מקומות עבודה מסוימים כמו בתי קפה, מסעדות, קניונים וכד' – מקומות שדווקא "שיא" עבודתם מתרחשת בשבת, מכיוון שרוב אזרחי המדינה יוצאים לבלות ולנפוש ביום המנוחה שלהם).

ואולם, נשאלת השאלה: לאור זכותו הטבעית של אדם לחופש עיסוק, אשר משמעה החופש של האדם לבחור את משלח ידו ואת עיסוקו, האם קביעת יום השבת כיום המנוחה השבועי איננה סותרת סתירה מהותית ופוגעת בזכותו של האדם לחופש עיסוק?

מחד, דעה רווחת היא כי יום השבת מסמל את צביונה הדתי של המדינה כמדינה יהודית, ועל כן ההצדקה לפגיעה בזכות באה לידי ביטוי באופי היהודי של המדינה:

"...היהדות, שהנחילה לאנושות את הקונספציה של יום המנוחה השבועי, קידשה את יום השבת כיום המנוחה של בני העם היהודי. יום השבת הוא ערך לאומי לא פחות מערך דתי. 'השבת היא היצירה הגאונית ביותר של הרוח העברי' כתב ח' נ' ביאליק... ואחד העם אמר: 'מי שמרגיש בלב קשר אמתני עם חיי האומה בכל הדורות, הוא לא יוכל בשום אופן לצייר לו מציאות עם ישראל בלי 'שבת מלכתא'".²

לצד דעה זו, אשר באה לידי ביטוי בכתבים רבים ונוספים בספרות הישראלית,³ דעה רווחת נוספת, אשר ניתן לראותה ברבים מבין פסקי הדין, הינה כי ליום השבת תכלית סוציאלית-חברתית אשר מטרתה לשמור על איכות החיים של האדם הפרטי:

"את חוק שעות עבודה ומנוחה יש לפרש כחוק אשר נותן ביטוי למדיניות חברתית-סוציאלית ראויה. מדיניות זו קובעת מסגרת נורמטיבית של שעות עבודה במשק ומונעת מעובד וממעסיקו להסכים על מסגרת שעות עבודה הפוגעת באיכות החיים של העובד.

החוק מגביל את חופש הפרט לקבוע את שעות עבודתו, אך המטרה בהגבלה זו היא הגנה על העובד מפני פגיעה בצלם האנוש שבו. המטרה הראשונית היא לקדם את איכות החיים ולהגן על כבודו של מי שמבצע עבודה על-ידי כך שתוחמים את יום העבודה, ובכך למעשה מגדירים גם את שעות הפנאי".⁴

¹ דברים ה, יב-טו.
² בג"ץ 5026/04 דיזיין 22 – שארק דלוקס רהיטים בע"מ נ' ראש ענף היתרי עבודה בשבת, פ"ד (ס) 38, 56 (2005) (להלן: "פרשת דיזיין 22").
³ נחום רקובר המשפט העברי בחקיקת הכנסת בעמ' 997 (ספריית המשפט העברי, כרכים א-ב, 1988).
⁴ פרשת דיזיין 22, לעיל ה"ש 2, שם.

פרק 1 – איסור עבודה בזמן המנוחה השבועי **לפי חוק שעות עבודה ומנוחה**

חוק שעות עבודה ומנוחה קובע איסור עבודה בזמן המנוחה השבועית,⁵ כך שלגבי יהודים המנוחה השבועית כוללת את יום השבת,⁶ ולגבי מי שאינו יהודי ניתן לבחור (לפי הדת) את יום המנוחה, מבין הימים ראשון, שישי או שבת.⁷ כמו כן, החוק גם קובע כי **המנוחה השבועית של עובד חייבת לארוך לכל הפחות 36 שעות רצופות** שבועיות.⁸

ודוק: קיים **איסור כפול** – הן איסור העסקה במנוחה השבועית,⁹ והן איסור עבודה במנוחה השבועית.¹⁰ חשוב לציין כי דין עובד בשירות המדינה כדין כל עובד אחר, כך שהאיסור הכפול הנ"ל תקף גם לגבי המדינה ועובדי מדינה.¹¹

עם זאת, **החריג** לאיסור העבודה ביום המנוחה השבועי קובע כי שר העבודה רשאי ליתן היתר העסקה בזמן המנוחה השבועי, כך שהעסקת עובד בשעות המנוחה תהא מותרת. היתר שכזה יינתן רק על-פי החלטת ועדת השרים, המורכבת מראש הממשלה, שר הדתות ושר העבודה,¹² ועל ההיתר שניתן לפרט את המקצועות ו/או התפקידים ו/או המחלקות אשר לגביהם ניתן ההיתר במקום העבודה. **ודוק:** **ההיתר ניתן למעסיק (=היתר העסקה), ולא לעובד (=היתר עבודה).**

בבוא שר העבודה ליתן היתר כאמור, עליו להביא בחשבון את השיקולים המפורטים בסעיף 12(א1) לחוק, כדלקמן:¹³

- (א) רווחת העובד ;
- (ב) מסורת ישראל ;
- (ג) קיום חלופה שאינה מחייבת העסקה בשעות המנוחה השבועית ;
- (ד) ההשפעה שיש במתן ההיתר על אופי המרחב הציבורי שבו תבצע העבודה שלגביה מתבקש ההיתר ;
- (ה) כל שיקול אחר שיש בו כדי להגשים את תכליות חוק זה.

יתרה מזאת, במצב בו הועסק עובד בשעות מנוחתו השבועית (או בחלקן), העובד זכאי **לגמול כספי** בדמות של תוספת לשכר עבודתו **א**ן לזמן מנוחה ארוך יותר מזה שהיה מקבל אילו לא היה עובד בשעות המנוחה שלו, כדלקמן:¹⁴

- (א) לגבי עובד המקבל **שכר עבודה שעתי** – המעסיק ישלם בעד כל שעת מנוחה שעבד העובד לפחות 1.5 מהשכר השעתי הקבוע שמקבל העובד בימי עבודה רגילים;¹⁵

⁵ חוק שעות עבודה ומנוחה, לעיל ס"ק 7, בס' 9א.

⁶ שם, בס' 7(ב)1.

⁷ שם, בס' 7(ב)2.

⁸ שם, בס' 7(א).

⁹ שם, בס' 9.

¹⁰ שם, בס' 9א.

¹¹ שם, בס' 31.

¹² שם, בס' 12(ב).

¹³ שם, בס' 12(א1).

¹⁴ שם, בס' 17.

¹⁵ שם, בס' 17(א)1.